

Sancti Gregorii Papæ Primi Cognomento Magni Opera

In Tres Tomos Distributa. Ex quamplurimis MSS. Codicibus emendata ;
Additæ Sunt Quædam Notæ in Dialogos & Epistolas ejusdem S. Gregorii

Gregor <I., Papst>

Lutetia Parisiorum, 1675

Sancti Gregorii Cvræ Pastoralis Liber Ad Ioannem Episcopum ciuitatis
Rauennæ Prima Pars.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74915)

S A N C T I
G R E G O R I I
C V R Æ P A S T O R A L I S
L I B E R

Ad Ioannem Episcopum civitatis Ravennae.

PRIMA PARS.

Reuerentissimo & sanctissimo fratri Ioanni Coepiscopo, Gregorius.

PASTORALIS cura me pondera A fugere delitescendo voluisse, benignastater charissime, atque * humilima intentione reprehendis: quæ ne quibusdam leuia esse videantur, præsentis libri stylo exprimo de eorum gravedine omne quod penso: ut & hæc qui vacat, incautè non expetat; & qui incautè expetit, adeptum se esse pertimescat. Quadripartita verò disputatione liber iste distinguitur, ut ad lectoris sui animum ordinatis * allegationibus quasi quibusdam passibus gradiatur. Nam cum rerum necessitas exposcit, pensandum valde est ad culmen quisque regiminis qualiter veniat; atque ad hoc rite perveniens qualiter vivat; & bene vivens qualiter doceat; & rectè docens infirmitatem suam quotidie quanta consideratione cognoscat: ne aut humilitas accessum fugiat; aut perventioni vita contradicat; aut vitam doctrina destituat; aut doctrinam presumptio extollat. Prius ergo appetitum timor temperet: post autem magisterium quod à non * quærente suscipitur, vita commendet: ac deinde necesse est, ut pastoris bonum quod vivendo ostenditur, etiam loquendo propagetur. Ad extremum verò superest, ut perfecta quæque opera consideratione propriæ infirmitatis deprimat: ne hæc ante oculi arbitri oculos tumor elationis extinguat. Sed quia sunt plerique mihi imperitiæ similes, qui dum metiri se nesciunt, quæ non didicerint docere concupiscunt; qui pondus magisterii tantò levius æstimant, quantò vim magnitudinis illius ignorant; ab ipso libri hujus reprehendantur exordio: ut * quia indocti ac præcipientes doctrinæ arcem tenere appetunt, à præcipationis suæ ausibus in ipsa locutionis nostræ janua repellantur.

Ne venire imperiti ad magisterium audeant.

CAPUT PRIMUM

Nulla ars doceri præsumitur, nisi intenta prius meditatione discatur. Ab imperitis ergo pastorale magisterium qua temeritate suscipitur, quando

ars est arrium regimen animarum. Quis autem cogitationum vulnera obcultiora esse nesciat vulneribus viscerum? Et tamen sæpe qui nequaquam spiritalia præcepta cognoverunt, cordis se medicos profiteri non metuunt: dum qui pigmentorum vim nesciunt, videri medici carnis erubescunt. Sed quia auctore Deo ad religionis reverentiam omne jam præsentis sæculi culmen inclinatur: sunt nonnulli, qui intra sanctam Ecclesiam per speciem regiminis gloriam affectant honoris; videri doctores appetunt, transcendere ceteros concupiscunt, atque, attestante Veritate, primas salutationes in foro, *Matt. 23. 12.* primos in cœnis recubitus, primas in conventibus cathedras quærunt: qui susceptum curæ Pastoralis officium ministrare dignè tantò magis nequeunt, quantò ad humilitatis magisterium ex sola elatione pervenerunt. Ipsa quippe in magisterio lingua confunditur, quando aliud discitur, & aliud docetur. Contra quos Dominus per Prophetam queritur, dicens: *Ipsi se gnoverunt, & non ex me: principes extiterunt, & non cognovi.* Ex se namque, & non ex arbitrio summi rectoris regnant, qui nullis fulti virtutibus nequaquam divinitus vocati, sed sua cupidine accensi, culmen regiminis rapiunt potius, quam assequantur. Quos tamen internus iudex & provehit, & * non cognoscit: quia quos permittendo tolerat, profectò per iudicium reprobationis ignorat. Unde ad se quibusdam & post miracula venientibus dicit: *Recedite à me operarii iniquitatis, nescio qui estis.* Pastorum imperitia voce Veritatis increpatur, cum per Prophetam dicitur: *Ipsi pastores ignoraverunt intelligentiam.* Quos rursum Dominus detestatur, dicens: *Et tenentes legem nescierunt me.* Et nesciri ergo se ab eis Veritas queritur, nescire se principatum nescientium * protestatur: quia profectò hi qui ea quæ sunt Domini nesciunt, à Domino nesciuntur, Paulo attestante qui ait: *Si quis autem ignorat, ignorabitur.* Quæ nimirum pastorum sæpe imperitia meritis congruit subjectorum: * quia quamvis lumen scientiæ sua culpa exigente non habeant, districto tamen iudicio agitur, ut per eorum ignorantiam hi etiam

* al. humili

* al. conquiescente

* al. qui

Greg. Naz. in Apologet.

* al. nescit. Luc. 13. f. Esai. 56. d. Hier. 2. b. * In pluribus miss. legitur nescite. Prot. Dist. 38. c. Quia 2. Cor. 14. g. * al. qui * al. mystico. Matt. 15. b.

Matt. 15. b
* al. mysterio
psal. 18
f

sequantur offendant. Hinc namque in Evangelio per semetipfam Veritas dicit: Si cæcus caeco ducatur prebeat, ambo in foveam cadunt. Hinc Psalmista non optantis animo, sed prophetantis * ministerio denunciatur, dicens: Obscurentur oculi eorum ne videant, & dorsum illorum semper incurva. Oculi quippe sunt, qui in ipsa honoris summi facie positi, providendi itineris officium susceperunt: quibus hi nimirum qui subsequenter inhærent, dorsa nominantur. Obscuratis ergo oculis dorsum flectitur; quia cum lumen scientiæ perdunt qui præcunt, profectò ad portanda peccatorum curvantur onera qui sequuntur.

Ne locum regiminis subeant, qui vivendo non perficiunt quæ meditando didicerunt.

CAPUT II.

Ex ec. 34. e
* al.
cp. 2. a
vise. 1. c
9.
Dist. 83. c
Nemo quippe.
* Hec habetur in vlt. edit. romana in notis quiff. cod. mss. hac ad dicitur Ruina est laqueus unius in pluri- mis quia torpenti- um ne- gligen- tias vi- det, & tacitur- linguæ tenet, & cum molli- do pro reverentia ordinis peccator honoratur. In- digne autem quique tanti reatus pondera fugerent, si veritatis sententiam sollicita cordis aure pensa- rent, quæ ait: Qui scandalizaverit unum de pusilli- lis istis qui in me credunt, expedit ei ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, & demergatur in profundum maris. Per molam quippe asinariam, sæcularis vitæ circuitus ac labor exprimitur: & per profundum maris extrema damnatio designatur. Qui ergo ad sanctitatis speciem deductus, vel verbo ceteros destruit, vel exemplo; melius profectò fuerat, ut hunc ad mortem sub exteriori habitu terrena acta tconstringerent, quam sacra officia in culpa ceteris imitabilem demonstrarent: quia nimirum si solus caderet, utcumque hunc tolerabilior inferni pœna cruciaret.

De pondere regiminis; & quod adversa quoque depicienda sunt, & prospera formidanda.

CAPUT III.

quod oculo in- teriore vidit, & virga le- nitatis non c.

Hæc itaque breviter diximus, ut quantum sit pondus regiminis monstraremus: ne temerare sacra regimina quisquis his impar est audeat, & per concupiscentiam culminis, ducatum suscipiat perditionis. Hinc enim piè Jacobus prohibet, dicens: Nolite plures magistri fieri, fratres mei. Hinc

A ipse Dei hominumque meditaor regnum percipere vitavit in terris, qui supernorum quoque spirituum scientiam sensumque transcendens, ante sæcula regnat in cælis. Scriptum quippe est: Jesus ergo cum cognovisset quia venturi essent ut raperent eum, & facerent eum regem, fugit iterum in montem ipse solus. Quis enim principari hominibus tam sine culpa potuisset, quam is qui hos nimirum regeret, quos ipse creaverat? Sed quia idcirco in carne apparuit, ut non solum nos per passionem redimeret, verum etiam per conversationem doceret, exemplum se sequentibus præbens, rex fieri noluit, ad crucis verò patibulum sponte pervenit; oblatam gloriam culminis fugit, pœnam probroque mortis appetiit: ut membra ejus videlicet discerent favores mundi fugere, terrores minimè timere, pro veritate adversa diligere, prospera formidando declinare: quia & ista sæpe per tumorem cor inquinant, & illa per dolorem purgant. In istis se animus erigit, in illis autem etiam si quando se exererat, sternit. In istis sese homo obliviscitur, in illis verò ad sui memoriam nolums etiam coactusque revocatur. In istis sæpe & antea bona admissa teruntur. Nam plerumque adversitatis magisterio sub disciplina cor premitur: quòd si ad regiminis culmen eruperit, in elationem protinus usu glorie permutatur. Sic Saul, qui indignum se prius considerans fugerat, mox ut regni gubernacula suscepit, intumuit: honorari nomen coram populo cupiens, dum reprehendi publicè noluit, ipsum qui in regem se unxerat, seidit. Sic David auctoris iudicio pœne in cunctis actibus placens, mox ut presura pondere caruit, in tumorem vulneris erupit, factusque est in morte viri crudeliter rigidus, qui in appetitu fœminæ fuit eneruiter fluxus: & qui malis ante noverat piè parcere, in bonorum quoque necem post didicit sine obstaculo retractationis anhelare. Prius quippe ferire deprehensum persecutorem noluit, & post cum damno defudantis exercitus etiam devotum militem extinxit. Quem profectò ab electorum numero culpa longius raperet, nisi hunc ad veniam flagella revocassent.

Quod plerumque occupatio regiminis soliditatem dissipet mentis.

CAPUT IV.

D
E

Sæpe suscepti cura regiminis, cor per diversa diverberat, & impar quicque inventurad singula, dum confusa mente dividitur ad multa. Unde quidam sapiens providè * admonet, dicens: Fili, ne in multis sint actus tui: quia videlicet nequam plenè in uniuscujusque operis ratione colligitur, dum mens per diversa partitur. Cumque foras per insolentem curam trahitur, à timoris inimici soliditate vacuatur: fit in exteriorum dispositione sollicita, & sui solummodo ignara, scit multa cogitare, se nesciens. Nam cum plus quam necesse est se exterioribus implicat, quasi occupata in itinere obliviscitur tendebat: ita ut ab exteriorum consideratione, ne ipsa quidem quæ patitur damna consideret, & per quanta delinquit ignoret. Neque enim peccare se Ezechias credidit, cum venientibus ad se alienigenis aromatum cellas ostendit: sed in damnationem securare prolis ex eo iram iudicis pertulit, quod se facere licenter æstimavit. Sæpe dum multa suppetunt, dumque agi possunt, quæ subiecti quia acta sunt admirentur, in cogitatione se animus elevat, & plenè in se iram iudicis provocat, quamvis per iniqua foras opera non erumpat. Intus quippe est qui iudicat, intus quod iudicatur. Cum ergo in corde delinquimus, later homines quod apud nos agimus: sed tamen ipso iudice teste peccamus. Ne-

4. Reg. 20.
Esa. 39.

Gregorius
Tom

quæ enim rex Babylonie tunc reus de elatione extitit, cum ad elationis verba pervenit: quippe qui ore prophetico & ante cum ab elatione tacuit, sententiam reprobationis audivit. Culpam namque pertrata superbia jam ante dederat, qui omnipotentem Deum quem se offendisse reperit, cunctis sub se gentibus predicavit. Sed post hæc successu suæ potestatis elevatus, dum magna se fecisse gauderet, cunctis prius in cogitatione se prætulit, & post adhuc tumidus dixit: *Nonne hæc est Babylon magna, quam ego edificavi in domum regni, & in robore fortitudinis meæ, & in gloria decoris mei? Quæ videlicet vox illius iræ vindictam aperte prætulit, quam occulta elatio accendit.* Nam districtus iudex prius invisibiliter vidit, quod postea publicè feriendo reprehendit. Unde & in irrationale animal hunc verit, ab humana societate separavit, agri bestiis mutata mente conjunxit: ut districto videlicet iustoque iudicio homo quoque esse perderet, qui magnum se ultra homines aestimasset. Hæc itaque proferentes, non potestatem reprehendimus, sed ab appetitu illius cordis infirmitatem munimus: ne imperfecti quique culmen arripere regiminis audeant, & qui in planis stantes titubant, in præcipitio pedem ponant.

* al.
perculit.

De his qui in regiminis culmine prodesse exemplo virtutum possunt, sed quietem propriam sectando refugiant.

CAPUT V.

NAM sunt nonnulli, qui eximia virtutum dona percipiunt, & pro exercitatione ceterorum magnis muneribus exaltantur, qui studio castitatis mundi, abstinentiæ robore validi, doctrinæ dapibus referti, patientiæ longanimitate humiles auctoritatis fortitudine erecti, pietatis gratia benigni, justitiæ severitate districti sunt. Qui nimirum culmen regiminis si vocati suscipere renuat, ipsa sibi plerumque dona adimunt, quæ non pro se tantummodo, sed etiam pro aliis acceperunt. Cumque sua & non aliorum lucra cogitant, ipsis se, quæ privata habere appetunt, bonis privant. Hinc namque ad discipulos Veritas dicit: *Non potest civitas abscondi super montem posita: neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt.*

Matt. 5.

1. ar. 21.

Hinc Petro ait: *Simon Ioannis, amas me? Qui cum se amare protinus respondisset, audivit: Si diligis me, pascere oves meas.* Si ergo dilectionis est testimonium cura passionis: quisquis virtutibus pollens gregem Dei tenuit pascere, pastorem summum convincitur non amare. Hinc Paulus dicit: *Si Christus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt.*

2. Cor. 5.

Et si pro omnibus mortuus est, superest ut qui vivunt, iam non sibi vivant, sed ei qui pro ipsis mortuus est, & resurrexit. Hinc Moyses ait, ut uxorem fratris sine filiis defuncti superstes frater accipiat, atque ad nomen fratris filium gignat: quam si accipere fortè renuerit, huic in faciem mulier expuat, unumque ei pedem propinquus discalciet, ejusque habitaculum domus discalcetati vocetur. Frater quippe defunctus ille est, qui post resurrectionis gloriam apparet, dicit: *Ite, nunciate fratribus meis.* Qui quasi sine filiis obiit; quia adhuc electorum suorum numerum non implevit. Hujus scilicet uxorem superstes frater fortiri præcipitur: quia dignum profectò est, ut cura sanctæ Ecclesiæ ei qui hanc bene regere prævalet, imponatur. Cui nolenti in faciem mulier expuit: quia quisquis ex muneribus quæ perceperit, prodesse aliis non curat, bonis quoque ejus sancta Ecclesia exprobrans, ei quasi in faciem salivam jactat. Cui ex uno pede calceamentum tollitur, ut discalcetati domus vocetur. Scriptum quippe est: *Calceati pedes in preparatione Evangelii*

Matt. 28.

28.

28.

28.

28.

28.

28.

28.

28.

28.

28.

28.

28.

28.

28.

28.

28.

28.

28.

28.

28.

28.

28.

28.

28.

28.

28.

28.

28.

A *pacis.* Si ergo ut nostram, sic curam proximi gerimus, utrumque pedem per calceamentum munimus. Qui verò suam cogitans utilitatem, proximorum negligit, quasi unius pedis calceamentum cum dedecore amittit. Sunt itaque nonnulli qui magnis, ut diximus, muneribus ditati, dum solius contemplationis studiis inardescunt, parere utilitati proximorum in prædicatione refugiunt, secretum quietis diligunt, secessum speculationis petunt. De quo si districtè judicentur, ex tantis proculdubio rei sunt, quantis venientes ad publicum prodesse poterunt. Quæ enim mente is qui proximis profuturus emitesceret, utilitati ceterorum secretum præponit suum, quando ipse summi Patris unigenitus, ut multis prodesset, de sinu Patris egressus est ad publicum nostrum?

Quod hi qui pondus regiminis per humilitatem fugiunt, tunc verò sunt humiles, quum divinis iudiciis non reluctantur.

CAPUT VI.

ET sunt nonnulli qui ex sola humilitate refugiant, ne eis quibus se impares aestimant præferantur. Quorum profectò humilitas, si ceteris quoque virtutibus cingitur, tunc ante Dei oculos vera est, cum ad respondendum hoc quod utiliter subire præcipitur, pertinax non est. Neque enim verè humilis est, qui superni nutus arbitrium ut debeat præesse intelligit, & tamen præesse contemnit. Sed divinis dispositionibus subditus, atque à profectio vitio obstinationis alienus, cum sibi regiminis culmen imperatur, si jam donis præventus est, quibus & aliis proficit, & ex corde debet fugere, & invitatus obedire.

Quod nunquam prædicationis officium & nonnulli laudabiliter appetunt, & ad hoc nonnulli laudabiliter coacti pertrahuntur.

CAPUT VII.

QUAMVIS nonnumquam prædicationis officium & nonnulli laudabiliter appetunt, & ad hoc nonnulli laudabiliter coacti pertrahuntur: quod liquidò cognoscimus, si duorum Prophetarum facta pensamus, quorum unus ut ad prædicandum mitti debuisset sponte se præbuit, quò tamen alter pergere cum pavore recusavit. Esaias quippe Domino quærenti quem mitteret, ultro se obtulit, dicens: *Ecce ego, mitte me.* Hieremias autem mittitur: dicens: *A, a, a, Domine Deus, ecce nescio loqui, Hier. 1. 6. quia puer ego sum.* En ab utrisque exteriori diverfa vox prodit, sed non à diverso fonte dilectionis emanavit. Duo quippe sunt præcepta charitatis, Dei videlicet amor & proximi. Per activam igitur vitam prodesse proximis cupiens Esaias officium prædicationis appetit: per contemplativam verò Hieremias amoti conditoris sedulo inharere desiderans, ne mitti ad prædicandum debeat contradicit. Quod ergo laudabiliter alter appetit, hoc laudabiliter alter expavit. Ille ne tacite contemplationis lucra loquendo perderet, ille ne damna studiosi operis tacendo sentiret. Sed hoc in utrisque est subtiliter intuendum, quia & is qui recusavit, plene non restitit; & is qui mitti voluit, ante per altaris calculum se purgatum vidit: ne aut non purgatus adire quisque sacra ministeria audeat, aut quem superna gratia elegit, sub humilitatis specie superbè contradicat. Quis igitur valde difficile est purgatum se quemlibet posse cognoscere, prædicationis officium tutius declinat: nec tamen declinari, ut diximus, pertinaciter debet, cum ad suscipiendum hoc superna voluntas agnoscitur. Quod Moyses utrumque miro

Esai. 6. 6.

Hier. 1. 6.

Hier. 1. 6.

Hier. 1. 6.

Hier. 1. 6.

Hier. 1. 6.

Hier. 1. 6.

Hier. 1. 6.

Hier. 1. 6.

Hier. 1. 6.

Hier. 1. 6.

Hier. 1. 6.

Hier. 1. 6.

Hier. 1. 6.

Hier. 1. 6.

Hier. 1. 6.

Hier. 1. 6.

Hier. 1. 6.

Hier. 1. 6.

Hier. 1. 6.

Hier. 1. 6.

Hier. 1. 6.

Hier. 1. 6.

Hier. 1. 6.

Hier. 1. 6.

Hier. 1. 6.

Hier. 1. 6.

Hier. 1. 6.

Hier. 1. 6.

Hier. 1. 6.

Hier. 1. 6.

Hier. 1. 6.

Hier. 1. 6.

Hier. 1. 6.

Hier. 1. 6.

Hier. 1. 6.

Hier. 1. 6.

Hier. 1. 6.

Hier. 1. 6.

Hier. 1. 6.

Hier. 1. 6.

Hier. 1. 6.

Hier. 1. 6.

opere explevit, qui præesse tantæ multitudini & noluit & obedivit. Superbus enim fortasse esset, si ducatum plebis innumera sine trepidatione susciperet: & rursus superbus existeret, si auctoris imperio obedire recusaret. Utrobique ergo humilis, utrobique subjectus, & præesse populis semetipsum metiendo noluit, & tamen de imperantis viribus præsumendo consensit. Hinc ergo, hinc quique præcipientes colligant, cum quanta culpa ex appetitu proprio ceteris præferri non metuunt, si sancti viri plebium ducatum suscipere Deo etiam jubente timerunt. Moyses suadente Domino trepidat: & infirmus quisque ut honoris onus suscipiat anhelat; & qui ad casum valde urgetur ex propriis, humerum libenter opprimendus ponderibus submittit alienis: quæ egit ferre non valet, & auget quod portet.

De his qui præesse concupiscunt, & ad usum suæ libidinis instrumentum Apostolici sermonis arripiunt.

CAPUT VIII.

PLERUMQUE verò qui præesse concupiscunt, ad usum suæ libidinis instrumentum Apostolici sermonis arripiunt, quo ait: *Si quis episcopatum desiderat, bonum opus desiderat*: qui tamen laudans desiderium, pavorem vertit protinus quod laudavit, cum repente subjungit: *Oportet autem Episcopum irreprehensibilem esse*. Cumque virtutum necessaria subsequenter enumerat, quæ sit irreprehensibilitas ipsa manifestat. Et favet ergo ex desiderio, & terret ex præcepto, ac si aperte dicat: Laudo quod queritis, sed prius discite quid queratis: ne dum vosmetipsos metiri negligitis, tantò fœdior vestra reprehensibilitas appareat, quanto & à cunctis conspici in honoris arce * festinat. Magnus enim regendi artifex favoribus impellit, terroribus retrahit: ut auditores suos & descripto irreprehensibilitatis culmine restringat à superbia, & officium laudando quod queritur, componat ad vitam. Quamvis notandum, quòd illo in tempore hoc dicitur, quo quisque plebibus præerat, primus ad martyrii tormenta ducebatur. Tunc ergo laudabile fuit episcopatum querere, quando per hunc quemque dubium non erat ad supplicia graviora pervenire. Unde ipsum quoque episcopatus officium boni operis expressione definitur, cum dicitur: *Si quis episcopatum desiderat, bonum opus desiderat*. Ipse ergo sibi testis est, quia episcopatum non appetit, qui non per hunc boni operis ministerium, sed honoris gloriam querit. Sacrum quippe officium non solum non diligit omnino, sed nescit, qui ad culmen regiminis anhelans, in occulta meditatione cogitationis ceterorum subjectione pascitur, laude propria lætatur, ad honorem cor elevat, rerum affluentium abundantia exultat. Mundi ergo lucrum queritur sub ejus honoris specie, quo mundi destrui lucra debuerunt. Cumque mens humilitatis culmen arripere ad elationem cogitat, quod foris appetit, intus immutat.

Quòd mens præesse volentium plerumque sibi facta bonorum operum promissione blanditur.

CAPUT IX.

SED plerumque hi qui subire magisterium pastorale cupiunt, nonnulla quoque bona opera animo proponunt: & quamvis hoc elationis intentione appetant, operaturos tamen se magna pertractant: fitque ut aliud in imis intentio supprimat, aliud tractantis animo superficies cogitationis ostendat. Nam sæpe sibi de se mens ipsa mentitur, & fingit se de bono opere amare quod non amat, de

A mundi autem gloria non amare quod amat: quæ principari appetens, fit ad hoc avida cum querit, audax cum pervenerit. * Timens enim, ne non perveniat trepidat: sed repente perveniens, sibi hoc debitum ad quod pervenerit putat. Cumque percepti principatus officio perfrui seculariter cœperit, libenter obliviscitur quidquid religiosè cogitavit. Unde necesse est, ut cum cogitatio extra usum ducitur, protinus mentis oculus ad opera transacta revocetur: ac penset quisque quid subjectus egerit, & repente cognoscit, si prælatus bona agere quæ proposuerit, possit: quia nequaquam valet in culmine humilitatis discere, qui in imis positus non desit superbire. Nescit laudem cum superpetit fugere, qui ad hanc didicit cum deesset anhelare. Nequaquam vincere avaritiam potest, quando ad multorum sustentationem tenditur is, cui sufficere propria nec soli poterunt. Ex antea ergo vitæ quisque inveniat, ne in appetitu se culminis imago cogitationis illudat. Quamvis plerumque in occupatione regiminis ipse quoque boni operis usus perditur, qui in tranquillitate tenebatur: quia quieto mari rectè navem & imperitus dirigit; * turbato autem tempestatis fluctibus, etiam peritus se nauta confundit. Quid namque est potestas culminis, nisi tempestas mentis? In qua semper cogitationum procellis navis cordis quatitur, huc illicque incessanter impellitur: ut per repentinos excessus oris & operis quasi per obviantia saxa frangatur. Inter hæc itaque quid sequendum est, quid tenendum, nisi ut virtutibus pollens coactus ad regimen veniat, virtutibus vacuus nec coactus accedat? Ille si omnino renittitur, caveat ne acceptam pecuniam in sudarium ligans, de ejus occultatione judicetur. Pecuniam quippe in sudario ligare, est percepta dona sub otio lenti torporis abscondere. At contra, iste cum regimen appetit, attendat ne per exemplum pravi operis Pharisæorum more ad ingressum regni tendentibus obstaculum fiat: qui juxta magistri vocem nec ipsi intrant, nec alios intrare permittunt. Cui considerandum quoque est, quia cum curam populi electus præsul suscipit, quasi ad ægrum medicus accedit. Si ergo adhuc in ejus corpore passionibus, qua præsumptione percussus mederi propetat, opere qui in facie vulnus portat?

Qualis quisque ad regimen venire debeat.

CAPUT X.

ILLE igitur, ille modis omnibus debet ad exemplum vivendi pertrahi, qui cunctis carnis passionibus moriens jam spiritaliter vivit, qui prospera mundi * postposuit, qui nulla adversa pertimescit, qui sola interna desiderat. Cujus intentioni bene congruens, nec omnino per imbecillitatem corpus, nec valde per contumaciam repugnat spiritus. Qui ad aliena cupienda non ducitur, sed propria largitur. Qui per pietatis viscera citius ad ignoscendum flectitur, sed numquam plus quam deceat ignoscens, ab arce rectitudinis inclinatur. Qui nulla illicita perpetrat, sed perpetrata ab aliis ut propria deplorat. Qui ex affectu cordis alienæ infirmitati compatitur, sicque in bonis proximi sicut in suis profectibus lætatur. Qui ita se imitabilem ceteris in cunctis quæ agit insinuat, ut inter eos non habeat quod saltem de transactis erubescat. Qui sic studet vivere, ut proximorum quoque corda arentia doctrinæ valeat fluentis irrigare. Qui orationis usu & experimento jam didicit, quòd obtinere à Domino quæ poposcerit, possit, cui prophetica voce jam quasi specialiter dicitur: *Adhuc loquente te, dicam, Ecce adsum*. Si enim fortasse quis veniat, ut pro se ad intercedendum nos apud

potentem quempiam virum, qui sibi iratus, nobis verò est incognitus, ducat, protinus respondemus: Ad intercedendum venire non possumus, quia familiaritatis ejus notitiam non habemus. Si ergo homo apud hominem de quo minimè præsumit, fieri intercessor erubescit: qua mente apud Deum intercessionis locum pro populo arripit, qui familiarum se ejus gratia esse per vitæ meritum nescit? Aut ab eo quomodo aliis veniam postulat, qui utrum sibi sit placatus ignorat? Qua in re adhuc aliud est sollicitudinis formidandum, ne qui placare posse iram creditur, hanc ipse ex proprio reatu mereatur. Cuncti enim liquidò novimus, quia cum is qui displicet, ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora provocatur. Qui ergo adhuc desiderii terrenis astringitur, caveat ne districte iram iudicis graviter accendens, dum loco delectatur gloriæ, fiat subditis auctor ruinæ.

Qualis quisque ad regimen venire non debeat.

CAPUT XI.

SOLERTER ergo se quisque metiatur ne locum Regiminis assumere audeat, si adhuc in se vitium damnabiliter regnat: ne is quem crimen depravat proprium, intercessor fieri appetat pro culpis aliorum. Hinc etenim superna voce ad Moysen dicitur: *Loquere ad Aaron: Homo de semine tuo per familias qui habuerit maculam, non offeret panes Domino Deo suo, nec accedet ad ministerium eius.* Ubi & repente subiungitur: *Si cæcus fuerit, si claudus, si vel parvo, vel grandi & torto naso, si fracto pede, si manu, si gibbus, si lippus, si albuginem habens in oculo, si jugem scabiem, si impetiginem in corpore, vel ponderosus.* Cæcus quippe est, qui supernæ contemplationis lumen ignorat: qui presentis vitæ tenebris pressus, dum venturam lucem nequaquam diligendo conspicit, quò gressus operis porrigat, nescit. Hinc etenim prophetante Anna dicitur, *Pedes sanctorum suorum servabit, & impij in tenebris convicefcent.* Claudus verò est, qui quidem quò pergere debeat aspiciat, sed per infirmitatem mentis, vitæ viam perfectè non valet tenere quam videt: quia ad virtutis statum dum fluxa * consuetudine non erigitur, quò desiderium innititur, illuc gressus operis efficaciter non sequuntur. Hinc enim Paulus dicit: *Remissas manus & dissoluta genua erigite, & gressus rectos facite pedibus vestris: ut non claudicans quis erret, magis autem sanetur.* Parvo autem naso est, qui ad tenendam mensuram discretionis idoneus non est. Naso quippe odores factoresque discernimus. Rectè ergo per nasum discretio exprimitur, per quam virtutes eligimus, delicta reprobamus. Unde & in laude sponte dicitur: *Nasus tuus sicut turris quæ est in Libano:* quia nimirum sancta Ecclesia quæ ex causis singulis tentamenta prodeant, per discretionem conspicit, & ventura vitiorum bella ex alto deprehendit. Sed sunt nonnulli, qui dum æstimari hebetes nolunt, sæpe se in quibusdam inquisitionibus plus quàm necesse est exercentes, ex nimia subtilitate falluntur. Unde hinc quoque subditur: *Vel grandi & torto naso.* Nasus enim grandis & tortus, est discretionis subtilitas immoderata, quæ dum plus quàm decet exereverit, actionis suæ rectitudinem ipsa confundit. Fractio autem pede vel manu est, qui viam Dei pergere omnino non valet, atque à bonis actibus funditus exors vacat: quatenus hæc non ut claudus saltem cum infirmitate teneat, sed ab his omnimodo alienus existat. Gibbus verò est, quem terrenæ sollicitudinis pondus deprimit, ne umquam ad superna respiciat: sed solis his quæ in infimis calcantur, intendat. Qui & si quando aliquid ex bono patriæ celestis audierit, ad hoc nimirum perverse consuetudinis pondere prægrava-

S. Greg. Tom. I.

Atus, cordis faciem non attolit: quia cogitationis statum erigere non valet, quem terrenæ usus sollicitudinis curvum tenet. Ex horum quippe specie Psalmista dicit: *Incurvatus sum & humiliatus sum usquequaque.* Quotum culpam quoque per semetipsam Veritas reprobans, ait: *Semen autem quod in spinis cecidit, hi sunt qui audierunt verbum, & a sollicitudinibus & divitiis & voluptatibus vitæ carnes suffocantur, & non referunt fructum.* Lippus verò est, cujus quidem ingenium ad cognitionem veritatis emicat, sed tamen hoc carnalia opera obscurant. In lippis quippe oculis pupilla sanæ sunt, sed humore defluente infemata palpebræ grossescunt: quorum quia infusione crebra atteruntur, etiam acies pupillæ vitiat. Et sunt nonnulli, quorum sensum carnalis vitæ operatio lauciat, qui videre recta subtiliter per ingenium poterant, sed usum pravorum actuum caligant. Lippus itaque est, cujus sensum natura exacuit, sed conversationis pravitas confundit. Cui bene per Angelum dicitur: *Collyrio inunge oculos tuos ut videas.* Collyrio quippe oculos ut videamus inungimus, cum ad cognoscendam veri luminis claritatem intellectus nostri aciem medicamine bonæ operationis adjuvamus. Albuginem verò habet in oculo, qui veritatis lucem videre non sinitur; quia arrogantia sapientiæ seu justitiæ cæcatur. Pupilla namque oculi nigra videt, albuginem tolerans nil videt: quia videlicet sensus humanæ cogitationis si stultum se peccatore neque intelligit, cognitionem intimæ claritatis apprehendit. Si autem candorem sibi justitiæ seu sapientiæ tribuit, à luce se supernæ cognitionis excludit: & eò claritatem veri luminis nequaquam penetrat, quò se apud se per arrogantiam exaltat: sicut de quibusdam dicitur: *Dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt.* Jugem verò habet scabiem, cui carnis petulantia sine cessatione dominatur. In scabie etenim fervor viscerum ad cutem trahitur, per quam rectè luxuria designatur: quia si cordis tentatio usque ad operationem profilit, nimirum fervor intimus usque ad cutis scabiem prorumpit, & foris jam corpus lauciat quia dum in cogitatione voluptas non reprimatur, etiam in actione dominatur. Quasi enim cutis pruriginem Paulus curabat abstergere, cum dicebat: *Tentatio vos non apprehendat, nisi humana;* ac si aperte diceret: Humanum quidem est tentationem in corde perpeti, demoniacum verò est tentationis certamine & in operatione superari. Impetiginem quoque habet in corpore, quisquis avaritiâ vastatur in mente: quæ si in parvis non compefcitur, nimirum sine mensura dilatur. Impetigo quippe sine dolore corpus occupat, & absque occupati tedio excrefcens membrorum decorem fædat: quia & avaritia * captivum animum dum quasi delectat, exulcerat; dum adipiscenda quæque cogitationi obicit, ad inimicitias accendit, & dolorem in vulnere non facit, quia astuanti animo ex culpa abundantiam promittit. Sed decor membrorum perditur, quia aliarum quoque virtutum per hanc pulchritudo depravatur; & quasi totum corpus exasperat, quia per univerla vitia animum supplantat, Paulo attestante qui ait: *Radix omnium malorum est cupiditas.* Ponderosus verò est, qui turpitudinem non exercet opere, sed tamen ab hac cogitatione continua sine moderamine gravatur in mente: qui nequaquam quidem usque ad opus nefarium rapitur, sed ejus animus voluptate luxuriæ sine ullo repugnationis * obstaculo delectatur. Vitium quippe est ponderis, cum humor viscerum ad virilia labitur, quæ profectò cum molestia dedecoris intumescent. Ponderosus ergo est, qui totis cogitationibus ad lasciviam defluens, pondus turpitudinis gestat in corde: & quamvis prava non exercet opere, ab his tamen non evellitur mente. Nec ad usum boni

Xxx ij

operis in aperto valet assurgere, quia gravat hunc in abditis pondus turpe. Quisquis ergo quolibet horum vitio subigitur, panes Domino offerre prohibetur: ne profecto diluere aliena delicta non valeat is, quem adhuc propria devastant. Quia igi-

tur paucis ad pastorale magisterium dignus qualiter veniat, atque hoc indignus qualiter pertimescat offendimus: nunc is qui ad illud dignè pervenerit, in eo qualiter vivere debeat demonstramus.

DE VITA PASTORIS SECUNDA PARS

Is qui ad regimen ordinate pervenerit, qualem se in ipso regimine debeat exhibere.

CAPUT PRIMUM.

12 **T**ANTUM debet actionem populi actio transcendere Praesulis, quantum distare solet à grege vita pastoris. Oportet namque ut metiri sollicitè studeat, quanta tenendae rectitudinis necessitate constringitur, sub cuius aestimatione populus grex vocatur. Sit ergo necesse est cogitatione mundus, actione praecipuus, discretus in silentio, utilis in verbo, singulis compassione proximus, praecunctis contemplatione suspensus, bene agentibus per humilitatem socius, contra delinquentium vitia per zelum iustitiae erectus, interiorum curam in exteriorum occupatione non minuens, exteriorum providentiam in interiorum sollicitudine non relinquens. Sed haec quae breviter enumerando perstrinximus, paulò latius replicando disseramus.

Vi rector cogitatione sit mundus.

CAPUT II.

13 **R**ector semper cogitatione sit mundus, quatenus nulla hunc immunditia polluat, qui hoc suscepti officii, ut in alienis quoque cordibus pollutionis maculas tergat: quia necesse est ut esse munda studeat manus, quae diluere sordes curat; ne tacta quaeque deterius inquinat, si sordida insequens lutum tenet. Hinc namque per Prophetam dicitur: *Mundamini qui feris vasa Domini.* Domini etenim vasa ferunt, qui proximorum animas ad aeterna sacra perducendas in suae conversationis fide suscipiunt. Apud semetipsos ergo quantum debeant mundari conspiciant, qui ad aeternitatis templum vasa viventia in sinu propriae sponsonis portant. Hinc divina voce praecipitur, ut in Aaron pectore rationale iudicii vitis ligantibus imprimatur: quatenus sacerdotale cor nequaquam cogitationes fluxae possideat, sed ratio sola constringat: nec indiscretum quid vel inutile cogitet, qui ad exemplum aliis constitutus, ex gravitate vitae semper debet ostendere quantam in pectore rationem portet. In quo etiam rationali vigilanter adjungitur, ut duodecim Patriarcharum nomina describantur. Ascriptos etenim patres semper in pectore ferre, est antiquorum vitam sine intermissione cogitare. Nam tunc sacerdos irreprehensibiliter graditur, cum exempla patrum praecedentium indefinenter intuetur, & cogitationes vestigia sine cessatione considerat, & cogitationes illicitas deprimit, ne extra ordinis limitem operis pedem tendat. Quod bene etiam rationale iudicii vocatur: quia debet rector subtili semper examine bona malaque discernere, & quae vel quibus, quando vel qualiter congruant, studiosè cogitare: nihilque propriè querere, sed sua commoda propinquorum bona deputare. Unde illic scriptum est: *Pones autem in pectore Aaron quando ingreditur coram Domino, & gestabit iudicium filiorum Israel in pectore suo in conspectu Domini semper.* Sacerdoti quippe iudicium fi-

A liorum Israël in pectore coram Domini conspectu gestare, est subditorum causas pro sola interni iudicis intentione discutere, ut nihil se ei humanitatis admisceat in hoc quod divina positus vice dispensat, ne correptionis studia privatus dolor exasperet. Cumque contra aliena vitia aemulator ostenditur, quae sua sunt exequatur: ne tranquillitatem iudicii aut latens invidia maculet, aut praecipit ira perturbet. Sed dum consideratur terror ejus qui super omnia praesidet, videlicet iudicis intimi non sine magno regantur timore subiecti. Qui nimirum timor dum mentem rectoris humiliat, purgat; ne hanc aut praesumptio spiritus levet, aut carnis delectatio inquinet, aut per terrenarum rerum cupidinem importunitas pulverem cogitationis obscurat: quae tamen non pulsare rectoris animum nequeunt: sed festinare necesse est, ut repugnatione vincantur; ne vitium quod per suggestionem tentat, mollitie delectationis subigat: cumque haec ab animo tardè repellitur, mucrone consensus occidat.

Vi rector semper sit operatione praecipuus.

CAPUT III.

14 **S**it rector operatione praecipuus, ut vitae viam subditis vivendo denunciet, & grex qui pastoris vocem moresequitur, per exempla melius quam per verba gradiatur. Qui enim loci sui necessitate exigitur summa dicere, hac eadem necessitate compellitur summa monstrare. Illa namque vox libentius auditorum cor penetrat, quam dicentis vita commendat: quia quod loquendo imperat, ostendendo adjuvat ut fiat. Hinc enim per Prophetam dicitur: *Super montem excelsum ascende in qui evangelizas Sion.* Ut videlicet qui caelesti praedicatione utitur, ima jam terrenorum operum deserens, in rerum culmine stare videatur: tantoque facilius subditos ad meliora pertrahat, quanto per vitae meritum de supernis clamat. Hinc divina lege armum sacerdos in sacrificium & dextrum accipit & separatum, ut non solum sit ejus operatio utilis, sed etiam singularis: nec inter malos tantummodo quae recta sunt faciat, sed bene quoque operantes subditos, sicut honore ordinis superat, ita etiam morum virtute transcendat. Cui in esu quoque pectusculum cum armo tribuitur: ut quod de sacrificio praecipitur sumere, hoc de semetipso auctori discat immolare. Et non solum pectore quae recta sunt cogitet, sed spectatores suos ad sublimia armo operis invitet: nulla praesentis vitæ appetat, nulla pertimescat: blandimenta mundi respectu intimo terrore despiciat, terrores autem considerato interna dulcedinis blandimento contemnat. Unde supernae quoque vocis imperio in utroque humero sacerdos velamine superhumerali astringitur: ut contra adversa ac prospera, virtutum semper ornamento muniatur: quatenus iuxta vocem Pauli, per arma iustitiae à dextris sinistrisque